

Posudek na DP Elišky Rychlé *Téma rodiny v českém dramatu posledních dvaceti let*

Pro svou diplomovou práci si Eliška Rychlá zvolila *Téma rodiny v českém dramatu posledních dvaceti let*, což je třeba ocenit, neboť absolventské práce rovněž přispívají k odborné reflexi zvolené problematiky (škoda jen, že autorka nenašla právě DP kol. Švejdy uveřejňovanou v časopise Svět a divadlo), a nadto pomáhají vytvářet v tomto případě stále ještě potřebnou osvětu (např. vyvracet omyly toho typu, že her vzniká málo nebo že neexistuje dostatek sekundární literatury). Trefné se jeví i zaměření práce, neboť rodina je jedním ze stěžejních námětů současného (nejen) českého dramatu, které skrze mikrokosmos rodiny často mívá k zobrazení širších společenských vztahů a obecných poměrů. (Autorka to nastiňuje v oddíle 2.2., kde referuje o evropském kontextu současné dramatiky.)

V názvu práce se už ovšem zračí i její úskalí. Temporální vymezení problému, které činí dvacet, respektive dvaadvacet let, je pro možnosti DP příliš rozsáhlé, a zřejmě také zapříčinilo rozkolísání její odborné relevance. Diplomantce se totiž nedaří vysvětlit, jak došla k volbě titulů - proč některé rozebírá, další jen zmiňuje a jiné neuvádí (argument, že na zvolených hrách chtěla „demonstrovat prvky“, které považuje za „důležité“, jak píše na s. 25, není přesvědčivý). V řadě případů se totiž zaměřila na marginální autory, což samo bádání ještě ztížilo (Havlíková- Kolihová i Milena Oda napsaly každá jen jednu hru, první autorka dokonce jen dramaturgii; jako dramatici se dosud vlastně neetablovali ani Šanda a Fekar; rozebíraná hra Marka Pivovara je dramaturgií zahraniční prózy vzniklé již na konci 60. let), zatímco předním autorům této generace se vyhnula: postrádat musíme zejména Zelenkovy Příběhy obyčejného šílenství, Drábkovy Akvabely (ale i Kuřáky opia, Náměstí bratří Mašínů, a Jedlíky čokolády), Františákovo Doma, Sikorovo Smetení Antigony, Kolečkovy Pornohvězdy a několik dalších. Prostřednictvím analýz jejich her by tak autorka mohla dojít k ještě jiným závěrům. Diplomantka se na s. 62 předem ohrazuje i tím, že kdyby přibrala další hry, „kategorii“ rodinného dramatu by to „znehodnotilo“. To je však bohužel jediná věta o definici specifického žánru „rodinného dramatu“, od níž se volba titulů měla odvíjet.

Velký časový záběr také svedl dohromady tři generace autorů (reprezentují je např. Uhde, Pitínský a Pokorný), což je v DP vždy poněkud nešťastné, protože to znamená rozlišovat navíc mezi generačně odlišnými poetikami (a i zde existují neprávem pominutá díla, např. Kohoutův Eros či třeba i Havlovo Odcházení). Kromě toho ještě diplomantka někdy překročí hranice zkoumaného pole, když do jádra práce zahrne i Pitínského Matku (která vznikla v roce 1985, takže by patřila do kapitoly „předchůdců“), nebo když k české dramatu přidá hru slovenské autorky.

Analytická část práce bohužel také budí dojem neujasněnosti. Když už se probírají vztahy otec-syn a otec-dcera, proč ne také matka-dcera atp. (v tomto ohledu jedinečná Lagronové Antilopa je vřazena do zbytečného pododdílu „Břímě mrtvých umírajících rodičů“, ale patřil by sem i Klestilové Zisk slasti a její - v práci nereflektované - drama Usměj se, mami); když už existuje kapitola „Žena a rodina“, proč ne „Muž a rodina“; proč se zabývá „Archetypální rodinou“, a nikoli třeba „Rodinou moderní“ atp., když by se k těmto problémům příklady dramaturgií našly. Navíc se ani v kapitole „Žena a rodina“, v níž „žena stojí v centru konfliktu“, neobjevuje takřka žádná feministická literatura, přitom se právě Lenka Lagronová pokouší o tzv. ženské psaní (existuje i studie o Lagronové „ženské poetice“). Postrádáme ale i alespoň základní sociologickou, respektive psychologickou či psychoanalytickou literaturu k tématu rodiny.

Satisfakci bohužel neposkytne ani teoretické „shrnutí“ ve druhé části práce, které svědčí o jen vágní znalosti teorie dramatu (práce se neopírá o žádnou odbornou literaturu z teorie dramatu, nepočítáme-li esejistické úvahy N. Vangeli). Není potom divu, že diplomantka tápe (nedokáže rozlišit žánr od druhu a typu stavby), spekuluje (hrám až příliš často podsouvá vliv tzv. cool dramaturgií), konstatuje dávno známá fakta (např. na s. 25 a 70

tvrdí, že se zde nesetkáme s „klasickou dramatickou strukturou“, což můžeme prohlásit o celé 2. pol. 20. století, leč paradoxně právě v naturalistické cool dramate, příkladně ve hře Tat'ka střelí góly, lze tradiční dramatický oblouk pozorovat) a zjevně netuší o existenci epické dramatické struktury, jejíž prvky současnou dramatu naprosto ovládly a která souvisí s jí zdůrazňovanou inspirací filmem.

Slabou teoretickou úroveň práce ilustruje následující odstavec: „S přihlédnutím k použitým prostředkům lze vymezit jako samostatný typ tzv. coolness dramatu. Také by se dalo vyčlenit drama klasické, a to na základě jeho formální výstavby, která je tvořena pětistupňovým vývojem: expozice, kolize, krize, peripetie, katastrofa, typickou pro klasickou tragédii. Tento typ dramatu se však v současném moderním dramatu takřka nevyskytuje. Naopak většinou se jedná o texty, u kterých není blíže definovaná dramatická situace, není zde určen žádný bližší prostorový ani časový kontext. Je zde popřena kauzalita, o postavách se nedovíme nic specifického, neznáme jejich minulost a ani nejsou nijak předem charakterizovány. Jsou více méně symbolické, často využívají poetický či jinak ozvláštněný jazyk. Také jako specifický žánr bychom mohli vyčlenit grotesku, která se v nové dramate hojně vyskytuje, nebo také jako samostatný typ - ženská dramata“ (s. 25).

Velké množství nepřesných a mylných tvrzení (význam slova „klasický“; co se míní Slovenským institutem v Bratislavě, co dramatickou situací, která prý v daných hrách není blíže definována...) nemá cenu vypočítávat, závěrem snad jen příklad soudu, že „scénické poznámky nejsou vlastní součástí dramatického textu“, následovaný citátem o tom, že poznámky představují další výpovědní rovinu hry (s. 71).

Kdyby byla práce zůstala u prezentace současných rodinných dramát a nechtěla pomoci jejich analýz dospět „k obecným závěrům a kategoriím“, a zároveň „postihnout specifika tohoto druhu dramatu“, mohla dopadnout mnohem lépe.

Jelikož je ale třeba uznat rozsahovou náročnost tématu (nemálo sekundárních textů autorce uniklo) a relativně dobrou diplomantčinu schopnost interpretace jednotlivých her, práci přes všechny výhrady doporučuji k obhajobě.

PhDr. Lenka Jungmannová, Ph.D.
Ústav pro českou literaturu AV ČR, v.v.i.